

Bryssel den 13.5.2025
COM(2025) 196 final

**RAPPORT FRÅN KOMMISSIONEN TILL EUROPAPARLAMENTET, RÅDET,
EUROPEISKA EKONOMISKA OCH SOCIALA KOMMITTÉN SAMT
REGIONKOMMITTÉN**

om genomförandet av EU:s makroregionala strategier

{SWD(2025) 116 final}

RAPPORT FRÅN KOMMISSIONEN TILL EUROPAPARLAMENTET, RÅDET, EUROPEISKA EKONOMISKA OCH SOCIALA KOMMITTÉN SAMT REGIONKOMMITTÉN

om genomförandet av EU:s makroregionala strategier

1. INLEDNING

EU:s makroregionala strategier är politiska samarbetsramar i ett definierat geografiskt område som har fastställts av Europeiska rådet. Alla länder inom det berörda geografiska området, oberoende av om de är medlemsstater i EU eller inte, deltar som jämbördiga parter. Fokus för de makroregionala strategierna är inte engångsinsatser med en förutbestämd början och ett fast slutdatum. Målet är i stället att de ska leda till förändring på politisk nivå utifrån ett sektorsövergripande perspektiv och till att genomföra flera insatser. För att klara den strategin slår strategierna samman resurser och samlar relevanta berörda parter.

De fyra makroregionala strategierna omfattar 19 EU-länder och tio länder utanför EU. Dessa är

- EU:s strategi för Östersjöregionen (2009),
- EU:s strategi för Donauregionen (2011),
- EU:s strategi för den adriatisk-joniska-regionen (2014), och
- EU:s strategi för Alpregionen (2015).

På begäran från rådet¹ har kommissionen sedan 2016 offentliggjort en genomföranderapport om de fyra strategierna vartannat år. Detta är den femte rapporten, som omfattar perioden från mitten av 2022 till mitten av 2024. Den kompletteras av ett arbetsdokument från kommissionens avdelningar som ger mer specifik information om varje strategi.

I linje med rådets begäran gäller denna rapport endast de makroregionala strategierna. Den täcker inte genomförandet av de fyra havsområdesstrategierna. Dessa är samarbetsramar av en liknande typ men med fokus på maritim verksamhet. Eftersom det finns likheter i tillvägagångssättet mellan de båda typerna av strategier är det dock väsentligt med ökade utbyten och samordning mellan dem, vilket det hänvisas till i denna rapport.

2. LÅNGSIKTIG UTVECKLING

Det finns ett brett erkännande av värdet av att se över strategierna, hur de fungerar och av att justera deras handlingsplaner så att dessa återspeglar den föränderliga miljön samt att anpassa dem till nya framväxande behov och utmaningar. Detta förklarar varför den tid som förflutit och den senaste tidens kriser har lett till att strategierna har genomfört översynsprocesser. Dessa inbegriper att se över prioriteringar, lägga till nya element och orientera strategierna mer mot att säkerställa resultat. Strategierna har gått vidare med sina översynsprocesser på olika sätt. Det finns inga formella regler för sådana översyner. Därför har varje strategi kunnat utveckla sina egna förfaranden.

Under 2023–2024 genomförde **strategin för den adriatisk-joniska** regionen en första översyn av sin handlingsplan. Sedan 2014, när strategin antogs, har regionen upplevt ett årtionde präglad av flera kriser, inbegripet covid-19-pandemin och Rysslands anfallskrig mot

¹ Rådets slutsatser om EU:s strategi för Alpregionen, punkt 32:
https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/cooperate/macro_region_strategy/pdf/eusalp_council_conclusions_27112015.pdf.

Ukraina. Dessutom har den adriatisk-joniska regionen identifierats som ett globalt klimatkrisområde, som kännetecknas av klimatförändringens inverkan, förlust av biologisk mångfald, ökenspridning, torka och extrema väderhändelser. Dessa hot har inverkat negativt på livsmedelstryggheten, utvecklingsmöjligheterna och välbefinnandet för regionens invånare. Enligt data som Eurostat nyligen släppte står länderna i sydöstra Europa inför en allvarlig befolkningsminskning. Detta demografiska skifte medför betydande ekonomiska och sociala utmaningar. Det är också skälet till att den reviderade handlingsplanen inför en social pelare med fokus på ungdomars delaktighet och anställning, på förbättrat samarbete och samordning avseende arbetsförhållanden samt på jämställdhet och social innovation.

Dessutom har utvidgningen blivit en av Europeiska unionens främsta prioriteringar. Detta är särskilt relevant i en region med fler kandidatländer än medlemsstater, och utvidgningen har därför införlivats som ett övergripande tema i alla den reviderade handlingsplanens pelare.

Översynsprocessen närmar sig nu sitt slut, och genomförandet av den nya handlingsplanen kommer att inledas under första halvåret 2025.

Parallellt görs även för första gången en översyn av handlingsplanen för **strategin för Alperna**, dels för att ytterligare anpassa den till EU:s gröna och digitala mål, dels för att förenkla dess styrning och skapa en teknisk stödstruktur. Processen inleddes i slutet av 2023 med att en arbetsgrupp skapades. Den reviderade handlingsplanen planeras vara klar i slutet av 2025.

Länderna som deltar i **Östersjöstrategin** har däremot valt ett mer stegvist tillvägagångssätt för att uppdatera sin handlingsplan för strategin, där översyner görs med några få års mellanrum med målet att se till att planen förblir relevant och lyhörd för hur prioriteringar, utmaningar och möjligheter utvecklas. Den senaste versionen är från 2021. En ny översynsprocess har inletts, som enligt planen ska vara klar 2026.

Handlingsplanen för **Donaustrategin** genomgick en grundlig översyn 2020. De senaste ordförandeskapen för Donaustrategin har satt i gång en process för att anpassa strategin institutionellt och tematiskt utan att handlingsplanen denna gång ska behöva ses över ytterligare.

3. GENOMFÖRA EN GRÖN, DIGITAL OCH RÄTTVIS OMSTÄLLNING

I sina slutsatser om den fjärde rapporten om genomförandet av de makroregionala strategierna² konstaterade rådet att strategierna är användbara verktyg för den gröna, digitala och rättvisa omställningen, liksom för regional utveckling och tillväxt. Redan från början har hållbarhet varit ett framträdande tema för alla fyra makroregionala strategierna. Fokus har legat på **grön** omställning och miljömässig hållbarhet, inbegripet ett hållbart jordbruk, förbättrad avfallshantering och rening av avloppsvatten, bevarande av biologisk mångfald, den cirkulära ekonomin, hantering av miljörisker och klimatåtgärder, bland annat minskade växthusgasutsläpp. Strategierna tar höjd för **digitaliseringens** avgörande roll för att stimulera ekonomisk tillväxt och innovation. Stöd kanaliseras till digital infrastruktur och till digitala färdigheter och tjänster med målet att förbättra konnektivitet, konkurrenskraft och effektivitet genom att starta verksamhet för att främja digitalisering inom olika sektorer, bland annat utbildning, sjötransport och bättre styrning.

Den gröna och den digitala omställningen skapar nya möjligheter och är nödvändiga för att upprätthålla EU:s konkurrenskraft och samtidigt säkerställa en god livskvalitet för människor i Europa. Dessa processer utlöser dock även strukturella förändringar som kräver stödpolitik

² 11060/23, Bryssel den 27 juni 2023.

för att säkerställa en **rättvis** omställning med hänsyn till de mest utsatta människorna, företagen och regionerna. Därför har ett antal initiativ inom det sociala och det ekonomiska området inletts inom ramen för de makroregionala strategierna.

Exempel på projekt och processer

Projektet **ADRIONCYCLETOUTOUR**³ (Interreg Italien–Slovenien, Eruf-programmet Friuli–Venezia Giulia 2021–2027, Interreg Italien–Kroatien) syftar till att göra området mer attraktivt och tillgängligt genom att främja hållbar turism kopplad till cykling.

AMETHYST⁴ (Interreg Alpmrådet) syftar till att stödja införandet av lokala ekosystem för grön vätgas för att bana väg för en livsstil utan kolberoende i Alperna. Projektpartner stärker de offentliga myndigheternas roll genom att öka deras kapacitet, utforma stödtjänster för att sprida lösningar med grön vätgas och inbegripa grön vätgas i lokala och regionala energistrategier och energiplaner.

Projektet **Levande floder**⁵ (LIFE) bidrar till genomförandet av den tredje förvaltningsplanen för Donaus avrinningsområden. Det sker genom åtgärder för att få bort hydromorfologisk påverkan och nå de ekologiska målen i ramdirektivet för vatten och habitatdirektivet, bland annat genom förvaltning av skyddade områden, ett hållbart skogsbruk, en hållbar mark- och fiskeriförvaltning.

Järnvägslinjerna Cuneo-Ventimiglia och **Nice-Breil-sur-Roya** införlivades nyligen i det transeuropeiska transportnätet, vilket ger dem tillgång till finansiering från Fonden för ett sammanlänkat Europa.

Östersjöns **e-Nav**⁶-projekt (Interreg Östersjöregionen) skapar nästa generation produkter och tjänster för navigation som uppfyller nya internationella standarder och ger sjöfartsmyndigheter och sjöfartsorganisationer möjlighet att göra det säkrare, mer harmoniserat och miljöeffektivt att navigera på Östersjön.

Plan-C⁷-projektkonsortiet (Interreg Donauregionen) består av 14 partner från nio Donauländer och syftar till att främja en omvandling av värdekedjan för plast i regionen mot cirkularitet genom ett gränsöverskridande samarbete mellan företag som bearbetar eller producerar plast och maskinindustrin.

SI4CARE⁸-projektet (Interreg Adrion) är inriktat på social innovation för integrerade hälso- och sjukvårdstjänster för den åldrande befolkningen i den adriatisk-joniska regionen. Det främjar skapandet av ett effektivt gränsöverskridande ekosystem genom ett samarbetsnätverk och en gemensam strategi, med pilotprojekt inom telemedicin och tillgång till hälso- och sjukvårdsinrättningar.

4. STÖD FÖR EU:S UTVIDGNING

Integrationen av Ukraina, Moldavien och kandidatländerna på västra Balkan är fortfarande en av EU:s främsta prioriteringar. Därför uppmanar rådets slutsatser om den fjärde

³ <https://www.ita-slo.eu/en/adrioncycletour>.

⁴ <https://www.alpine-space.eu/project/amethyst/>.

⁵ <https://webgate.ec.europa.eu/life/publicWebsite/project/LIFE21-IPE-SK-LIFE-Living-Rivers-101069837/implementation-of-the-river-basin-management-plan-in-selected-river-sub-basins-in-slovakia>.

⁶ <https://eng.gst.dk/danish-hydrographic-office/external-funded-projects/baltic-sea-e-nav>.

⁷ <https://interreg-danube.eu/storage/media/01HWW4AXQ55QDGN5YV61J5N9Z3.pdf>.

⁸ <https://si4care.adrioninterreg.eu/>.

genomföranderapporten alla viktiga berörda parter att fortsätta utforska användning av de makroregionala strategierna för att främja EU:s utvidgning genom stöd för ekonomisk, social och territoriell sammanhållning och resiliens, liksom att bygga upp förtroende och tillit mellan grannländer.

En uppenbar fördel med makroregionalt samarbete är att det ger kandidatländerna möjlighet att verka på samma villkor som medlemsstaterna. Dessutom bidrar samarbete inom strategierna till att påskynda anpassningen av nationell lagstiftning till EU-rätten. Det underlättar institutionell kapacitetsuppbyggnad på alla förvaltningsnivåer och ger kandidatländerna möjlighet att bekanta sig med principerna för EU:s finansieringsinstrument, bland annat principen om delad förvaltning.

Den adriatisk-joniska strategin och Donaustrategin koncentrerar sig särskilt på denna aspekt. EU:s engagemang i den gröna agendan för västra Balkan⁹, och betydande investeringar genom den ekonomiska planen och investeringsplanen¹⁰ samt den nyare nya tillväxtplanen¹¹ betonar vikten av god miljöstyrning. Samtidigt innebär anslutningsprocessen en unik möjlighet att påskynda omställningen till grönare ekonomier. Det betyder att alla pelare och ämnen i den reviderade handlingsplanen för den adriatisk-joniska strategin kommer att bidra till EU:s utvidgningsprocess, hjälpa kandidatländerna förbereda sin anslutning och anpassa sig till central EU-politik.

De senaste ordförandeskapen för Donaustrategin, Ukraina, Slovenien och Österrike, integrerade utvidgningen i nästan alla viktiga aktiviteter, och strategin hjälper kandidatländer att anpassa sig till centrala bestämmelser i EU-rätten, bland annat för vattenförvaltning, transporter och den gröna omställningen. Strategin stöder också dessa länder med att uppfylla sina skyldigheter enligt deras associeringsavtal med EU.

5. SVAR PÅ RYSSLANDS ANFALLSKRIG MOT UKRAINA

I sina slutsatser om den fjärde rapporten om genomförandet av de makroregionala strategierna uppmuntrade rådet de strukturer som hade inrättats inom strategierna för att stödja Ukraina och utan dröjsmål bidra till dess återuppbyggnad. Rådet uppmanade även de länder som deltar i strategierna att söka möjligheter till ännu närmare samarbete i praktiken med Ukraina och Moldavien.

Som svar har flera initiativ tagits. Vid det årliga forumet 2023 anordnade 2023 års slovenska ordförandeskap för Donaustrategin tillsammans med samordnare för prioriterade områden, forum för det civila samhället i Donauregionen och 2022 års ukrainska ordförandeskap en paneldiskussion om bottom-up-strategi för Ukrainas återhämtning och omvandling: Ukraina och Moldavien på väg mot EU. Dessutom inbjöds Ukraina 2023 att för första gången delta i Europeiska veckan för regioner och städer, där det ukrainska institutet för internationell politik anordnade ett möte om färdigheter tillsammans med Donaustrategin och Östersjöstrategin.

Dessutom har flera initiativ tagits inom enskilda prioriterade områden. Detta bidrar till att upprätta flyktingkorridorer mellan Europeiska unionen och Ukraina, stöder återöppnandet av järnvägslinjer och godskorridorer och gör utfasningen av naturgas i Donauområdet till en av

⁹ https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/document/download/56db6af6-92c2-4ff7-a1ba-7e8893d8e7a8_en?filename=green_agenda_for_the_western_balkans_en.pdf.

¹⁰ https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/document/download/30108255-efa8-4274-962a-c24faee32734_en?filename=communication_on_wb_economic_and_investment_plan_october_2020_en.pdf.

¹¹ COM(2023) 691 final, 8.11.2023.

de främsta prioriteringarna. Under Österrikes, Ukrainas och Moldaviens ordförandeskap ligger fokus inom det prioriterade området Människor och kompetens särskilt på att hantera följderna av det ryska anfällskriget mot Ukraina för utbildningssystemet, det sociala systemet och arbetsmarknadssystemet. Donauregionens nätverk användes av förvaltningsmyndigheter inom Europeiska socialfonden för att hitta sätt att uppfylla ukrainska flyktingars behov genom projekt inom Europeiska socialfonden.

Trots att Ukraina geografiskt ligger utanför Östersjöregionen anordnades flera evenemang inom ramen för Östersjöstrategin under andra halvåret 2022 med deltagande från företrädare för Ukraina, med målet att utforska möjliga områden för samarbete. Strategin inledde sina första samarbetsinitiativ med Ukraina i december 2022, och ukrainska aktörer inbjöds att delta som associerade partner i projekt finansierade av Interreg-programmet i Östersjöregionen.

6. FRÄMJA SAMMANHÅLLNING OCH PLATSBASERAD UTVECKLING

Enligt den nionde sammanhållningsrapporten¹² har konvergensen mellan länder under de senaste åren inte alltid åtföljts av konvergens inom länder, och ett bättre samarbete mellan EU-regioner kunde bidra till en mer balanserad territoriell utveckling. Regionala och lokala myndigheter genomförde mer än 70 % av EU-lagstiftningen. Detta kräver en platsbaserad politik med fokus på lokal och regional bästa praxis som ger arbetstillfällen av god kvalitet och främjar produktivitet, färdigheter och den gröna och den digitala omställningen.

De makroregionala strategierna ger inte bara stöd för målen för EU:s sammanhållningspolitik. De säkerställer också att dessa mål anpassas till regionernas särskilda behov och prioriteringar. Strategin för Alperna har genom att ge draghjälp åt konceptet smarta byar ökat deras synlighet på europeisk nivå och dessutom lett till att konceptet inkluderats i den långsiktiga visionen för landsbygdsområden. Det gränsöverskridande makroregionala projektet SMART ERA¹³, som finansieras av Horisont Europa, syftar till att bekämpa avfolkningen i landsbygdsområden genom att göra dem mer attraktiva. Inom Östersjöstrategin bidrar projekt som BSR Cultural Pearls¹⁴, BaMuR¹⁵ och BALTIC UKH¹⁶ till att stödja social sammanhållning och färdigheter i mindre orter, städer och kommuner. Inom ramen för den adriatisk-joniska strategin sammanförde evenemanget Green and Smart Ports i Trieste 2022 lokala berörda parter inom handeln i hamnar med syftet att främja integrerade och hållbara affärsmetoder. Det årliga initiativet Mediterranean Coast and Macro-regional Strategies Week som anordnas i Izola i Slovenien sammanför lokala och regionala myndigheter, nationella regeringar, forskningsinstitutioner och företag från den adriatisk-joniska regionen och utanför den.

Men mycket återstår fortfarande att göra, främst när det gäller utveckling av kopplingar och synergier med EU-finansierade territoriella instrument (inklusive Leader). Vissa berörda parter rapporterar att aktörer på förvaltningsnivåer under den nationella i allt högre grad kan engagera sig i styrningen av makroregionala strategier, men deras handlingsförmåga är fortfarande begränsad i vissa regioner.

7. PARTNERSKAP – INVOLVERA CIVILSAMHÄLLET, LOKALSAMHÄLLEN OCH UNGA

¹² https://ec.europa.eu/regional_policy/information-sources/cohesion-report_en.

¹³ <https://smartera-project.eu/>.

¹⁴ <https://interreg-baltic.eu/project/bsr-cultural-pearls/>.

¹⁵ <https://interreg-baltic.eu/project/bamur/>.

¹⁶ <https://interreg-baltic.eu/project/baltic-ukh/>.

Ett aktivt deltagande från civilsamhället, lokalsamhällen och unga är av avgörande betydelse för makroregionala strategier. Enrico Lettas rapport¹⁷ framhåller att den inre marknaden kan ge människor egenmakt i stället för att skapa omständigheter där de känner sig tvingade att flytta för att kunna utvecklas och hävdar att det måste finnas möjligheter för dem som vill bidra till utvecklingen av sina lokalsamhällen.

Alla berörda parter inom de makroregionala strategierna inser hur viktigt det är att överbrygga klyftan mellan lokala och regionala åtgärder och politiska prioriteringar på europeisk nivå, och rollen för civilsamhällets organisationer har växt med tiden. Detta bidrar till att öka deras inflytande genom förtroendeskapande och bättre beslutsfattande.

I några få fall, främst inom Östersjöstrategin och Donaustrategin, har civilsamhällets organisationer varit direkt delaktiga i strategistyrningen som tematiska samordnare och medlemmar i styrgrupper. I dag kanaliseras dock civilsamhällets engagemang oftast genom särskilda plattformar, såsom det adriatisk-joniska initiativet och dess nätverk. Inom strategin för Alperna har civilsamhället engagerats genom verksamhet som anordnas av aktionsgrupper och ordförandeskap.

Viss verksamhet är inriktad särskilt på samarbete mellan offentliga myndigheter och civilsamhällets organisationer. Bland exemplen finns initiativet We Make Transition!¹⁸ och projektet KidsLikeUs¹⁹ inom Östersjöstrategin samt projektet DANUBE4all EU Lighthouse Initiative²⁰ som finansieras av Horisont Europa. Dessa projekt bidrar till god styrning genom att stärka den administrativa kapaciteten och skapa starka institutioner.

Flera länder har nationella och regionala plattformar för att främja civilsamhällets deltagande i makroregionala strategier. Inkluderingen av civilsamhället i strukturer för strategistyrning och andra arbetsorgan behöver dock stärkas kontinuerligt och följas upp regelbundet. Som en del av processen med att göra civilsamhällets organisationer hörda och stärka deras engagemang hade Budapestbaserade European House²¹ 2024 framgång med att upprätta ett inkluderande makroregionalt nätverk för civilsamhällets organisationer. Detta nya samarbetsarrangemang har en tvärmakroregional karaktär och fyller en viktig opinionsbildande funktion.

¹⁷ Mycket mer än en marknad. Enrico Letta, april 2024.

¹⁸ <https://interreg-baltic.eu/project/we-make-transition/>.

¹⁹ <https://interreg-baltic.eu/project/kidslikeus/>.

²⁰ <https://www.icpdr.org/tasks-topics/tasks/river-basin-management/danube4all-project-brighter-future-our-danube>.

²¹ <https://europeanhouse.hu/>.

Makroregionala strategier och unga

Strategin för Alperna har varit ledande med att engagera unga och var först med att inrätta ett ungdomsråd 2021. I juli 2023 tog **Alpine Youth Council** fram en principförklaring med prioriteringar för sitt arbete. Exempel på väletablerade initiativ för att främja ungdomsrelaterad verksamhet är tävlingen Pitch Your Project och sommarläger.

Inom Östersjöstrategin främjas ungdomars delaktighet särskilt genom **Baltic Sea Youth Forum**. Östersjöstaternas råd samordnar ungdomsrepresentationen inom olika politikområden och tillhandahåller resurser för att bygga upp relevanta berörda parter kapacitet. I Baltic Sea Youth Declaration 2022, som presenterades vid det årliga forumet i Lappeenranta i september 2022, finns rekommendationer för beslutsfattare om hur de integrerar ungas perspektiv.

Danube Youth Council inrättades i oktober 2022. Under rapporteringsperioden anordnades två kapacitetsuppbyggande möten, och medlemmar i ungdomsrådet har deltagit i alla Donaustrategins styrmöten. Strategin har även inrättat ett nätverk för ungdomsorganisationer, Danube Youth Organisation Network. Nätverket sammanför nationella och regionala ungdomsorganisationer och andra icke-vinstdrivande enheter i regionen som arbetar med ungdomsfrågor.

Inom den **adriatisk-joniska strategin** utsågs 20 medlemmar till ungdomsrådet sommaren 2024 (två per deltagande land), alla mellan 18 och 29 år gamla. Ungdomsrådet ska säkerställa att unga kan delta aktivt och att deras perspektiv finns representerat i alla strategins strukturer. Syftet är att skapa mer inkluderande politik som i högre grad tar höjd för behov och ambitioner hos unga från alla typer av bakgrunder samt att främja dialog och förståelse mellan generationer.

8. FÖRBÄTTRAD STYRNING OCH ADMINISTRATIV KAPACITET

På politisk nivå företräds alla makroregionala strategier av respektive utrikesministrar, och i vissa fall av ministerier eller myndigheter med ansvar för sammanhållningspolitik och EU-finansiering. De nationella samordnarna för instrumentet för stöd inför anslutningen står för politisk och strategisk vägledning för strategier som omfattar kandidatländerna i västra Balkan. Dessutom följer alla kandidatländer bestämmelserna för tillämpliga EU-finansieringsinstrument.

Inom strategin för Alperna spelar de regionala myndigheterna en viktig roll i de politiska och strategiska diskussionerna på alla förvaltningsnivåer. Subnationella förvaltningsnivåer deltar i styrningen även av övriga strategier. Deras grad av deltagande varierar dock och är mindre påtagligt än inom strategin för Alperna.

Fasta roterande ordförandeskap och ett system med en trio av på varandra följande ordförandeskap (företvarande, sittande och efterträdande) finns nu på plats för alla strategier. Det roterade ordförandeskapets roll växer och har stärkts ytterligare genom de fyra makroregionala strategiernas grupp av **ordförandeskapstrior**, som har regelbundna möten för att diskutera frågor av gemensamt intresse. Fördelarna med ett sådant samarbete mellan de fyra makroregionala strategierna har framhållits särskilt av de länder som deltar i två eller tre strategier.

Trioformatet visade sin styrka 2022 under Ukrainas ordförandeskap för Donaustrategin, då ordförandeskapet på grund av Rysslands anfallskrig mot Ukraina inte kunde genomföra alla sina uppgifter under en tvåmånadersperiod. Som en solidaritetshandling, och med hänsyn till läget i Ukraina, enades de övriga medlemmarna i Donaustrategins ordförandeskapstrio,

Slovakien och Slovenien om att träda in, och det årliga forumet anordnades i Slovakien, nära gränsen till Ukraina.

För att främja ytterligare erfarenhetsutbyte och överföring av bästa praxis har de makroregionala ordförandeskapen tillsammans med kommissionen och med stöd av Interreg-programmet Interact fortsatt utveckla samarbetsmetoder, utbildningskurser, metodiker och verktyg. För makroregionala strategier med en maritim del är det avgörande med en dialog med havsområdesstrategierna och delaktighet från berörda parter från det maritima området.

Tekniska stödstrukturer finns nu för alla de fyra makroregionala strategierna. Dessa strukturer är mycket uppskattade av dem som ansvarar för genomförandet av strategierna. De behöver dock förses med tillräckliga resurser för att genomföra sina arbetsuppgifter effektivt.

Nationella samordnare för makroregionala strategier fyller en viktig funktion i strategistyrningen. De agerar som ett gränssnitt mellan den politiska nivån, som de rapporterar om genomförandet till och lägger fram förslag till, och genomförandenivån, som de ger strategisk vägledning till. De samordnar arbetet på nationell nivå och säkerställer att alla som ansvarar för genomförandet i deras respektive land deltar aktivt i arbetet.

De **tematiska samordnarna** och deras styr- eller aktionsgrupper är centrala för strategistyrningen. De driver det praktiska genomförandet av de makroregionala strategiernas handlingsplaner, och deras roll har vuxit påtagligt.

Alla länder som deltar är ense om betydelsen av att ge befogenhet till dem som ansvarar för genomförandet med tydliga mandat, kapacitet för effektivt beslutsfattande och en tydlig vision som sätter in deras arbete i ett bredare politiskt sammanhang. Länderna är också ense om att strategierna behöver knytas mer direkt både till nationella, regionala och lokala berörda parter och till den politiska nivån. Förvaltningskapaciteten och styrningsstrukturen inom strategierna har visserligen utvecklats, men utmaningar kvarstår när det gäller att vidmakthålla politiskt intresse, säkerställa ett helhjärtat engagemang från berörda parter och tilldela tillräckliga resurser för genomförande. Vissa tematiska områden och deras styr- och aktionsgrupper har fungerat framgångsrikt i tio år eller mer, medan andra områden fortfarande kämpar med utmaningar.

Ett särskilt problem som många tematiska samordnare har tagit upp är att alla länder behöver säkerställa ett tillräckligt deltagande i tematiska åtgärder och styrgrupper. Lågt deltagande i sådana grupper påverkar effektiviteten negativt och innebär att hela det geografiska område som strategin berör inte representeras fullt ut. God kännedom och medvetenhet om tilldelade uppgifter krävs vid kommunikation med tematiska och nationella samordnare. Dessutom finns det en betydande variation mellan mandatet för medlemmar i styr- och aktionsgrupper. Vissa har befogenhet att fatta beslut, andra har bara begränsad kapacitet att delta. Ständiga fluktuationer kräver ytterligare stöd för nya medlemmar så att de kan bidra effektivt till framstegen för det berörda tematiska området.

Åtgärder för att bygga upp organisationskapacitet, bland annat onboardingmöten för nya medlemmar, med ett tematiskt fokus på nåbara mål och regelbundna kontakter med medlemmar i styrgruppen/aktionsgruppen, kan bidra till att hålla deras engagemang uppe. För att strategierna för att maximera deras potential ska fungera måste dock alla länder se till att ge de tematiska samordnarna ordentliga resurser för att genomföra sitt arbete. Särskilt gäller att eventuella vakanser snabbt ska fyllas genom att lämpliga ersättare utses och att befintliga medlemmars aktiva engagemang ska främjas och stärkas. Samordnare måste å sin sida samarbeta nära med den politiska nivån för att åstadkomma samordning, synergier och ett starkt ledarskap.

9. TILLGÅNG TILL FINANSIERING OCH BEGREPPET INBÄDDNING

Makroregionala strategier har ingen egen finansiering. De upprättades för att identifiera teman för samarbete som finansieras med europeiska, regionala, nationella och andra finansieringskällor. Eftersom det makroregionala samarbetet är gränsöverskridande fyller Interreg-program en viktig roll för stödet av strategierna. De fyra **gränsöverskridande Interreg-programmen** kopplade till makroregionala strategier, Interreg Östersjöregionen, Interreg Donauregionen, Interreg Alpområdet och Interreg Adrion, har stått för ett unikt ramverk för att främja de makroregionala strategierna genom att integrera deras mål i programmens tematiska prioriteringar. Programmen har gett en gränsöverskridande ram som stöder styrningsstrukturer, kommunikation och kapacitetsuppbyggnad för de makroregionala strategiernas samordnare genom ett sofistikerat projektupplägg.

Programmen har haft avgörande betydelse för genomförandet av de makroregionala handlingsplanerna och har fungerat som viktig finansieringskälla för många makroregionala projekt inom olika områden. Många exempel på sådana projekt finns i det arbetsdokument från kommissionens avdelningar som åtföljer denna rapport och i fältet på sidan 3 i rapporten. Vidare har de gränsöverskridande Interreg-programmen aktivt hjälpt de makroregionala strategiernas tematiska samordnare använda programmedel för att utveckla makroregionala initiativ och komma i kontakt med organisationer som är kunniga på att genomföra projekt. På samma sätt har de gränsöverskridande Interreg NEXT-programmen effektivt främjat regionalt samarbete med strategierna för Svarta havet och Medelhavet och stött ett brett urval av projekt som är i linje med viktiga politiska prioriteringar för respektive havsområdesstrategi.

Däremot innebär de makroregionala strategiernas skala och ambitionsnivå att finansieringen via Interreg inte räcker. Därför utvecklades begreppet inbäddning, främst under perioden 2021–2027, för att annan finansiering skulle kunna bidra till att genomföra strategierna. Sådana finansieringskällor inbegriper **instrumentet för stöd inför anslutningen och instrumentet för grannskapspolitik, utvecklingssamarbete och internationellt samarbete**. Att kombinera dessa finansieringskällor med arbete i enlighet med olika bestämmelser, metoder och tidsplaner, och även med olika strukturer, är en extra utmaning.

Finansiering har även tilldelats från centrala program inom EU:s sammanhållningspolitik via **Europeiska regionala utvecklingsfonden** och **Europeiska socialfonden**. Vidare ger program som kommissionen förvaltar direkt stöd till makroregionala strategier, och kontaktpunkter har inrättats på alla kommissionens generaldirektorat. Diskussioner inom kommissionen ledde till att hänvisningar till makroregionala strategier togs med i vissa av arbetsprogrammen för dessa program, och flera ansökningsomgångar har målinriktats på makroregionala strategier. Bland annat **LIFE, Horisont Europa, Erasmus** och **Fonden för ett sammanlänkat Europa**, och även **Europeiska unionens civilskyddsmekanism**, ger finansiering.

Ett nära samarbete mellan strategierna och förvaltande myndigheter gör det lättare att införa en effektiv inbäddningsprocess. Nätverk för myndigheterna som förvaltar sammanhållningspolitisk finansiering, och i relevanta fall instrumentet för stöd inför anslutningen och instrumentet för grannskapet, utvecklingssamarbete och internationellt samarbete, har upprättats i Östersjöregionen, Donauregionen och den adriatisk-joniska regionen. Inom strategin för Alperna fortsätter nätverken för finansieringsdialog sitt arbete, främst inom transportområdet. Dessa nätverk bör intensifiera sitt arbete i framtiden.

Samordning och samarbete är effektivare när nationella samordnare även är medlemmar eller observatörer i förvaltningskommittéerna för sammanhållningspolitiska program, och likaledes när företrädare för dessa program deltar i de makroregionala strategiernas nationella samordningsstrukturer. Slutligen kräver ökad internationell konkurrens mer diversifierade

värdekedjor. I det avseendet skulle strategierna ha nytta av ett ökat deltagande från företag, inklusive små och medelstora.

Det är fortfarande för tidigt för att dra några säkra slutsatser om resultaten av inbäddningen av strategierna i en bredare uppsättning program. Den initiala information som har lämnats av strategiernas berörda parter tyder dock på att inbäddning kan ha varit en framgångsrik metod när det gäller centralt förvaltade program²². Det finns färre exempel på strategiåtgärder finansierade av Europeiska havs-, fiskeri- och vattenbruksfonden eller Europeiska utvecklings- och garantifonden för jordbruket.

10. MÄTA STRATEGIERNAS EFFEKT GENOM ÖVERVAKNING OCH UTVÄRDERING

Under åren har de makroregionala strategierna gett ett betydande antal resultat och framsteg, från nya samordnings- och samarbetsprocesser till att underlätta och genomföra gränsöverskridande projekt och åtgärder. För att följa upp framstegen har alla strategier fortsatt sitt arbete med att inrätta effektiva system för övervakning och utvärdering.

För Donaustrategin infördes en övergripande övervakning 2022 som sammanförde olika rapporteringskomponenter i ett heltäckande verktyg för onlinerapportering. En anbudsinfordran inleddes 2024 för att genomföra en utvärdering av process och genomförande. Slutrapporten väntas bli klar våren 2025. Översynen av den adriatisk-joniska strategin erbjöd en möjlighet till en betydande omprövning av övervakningssystemet, främst genom att fastställa indikatorer och mål för den nya handlingsplanens prioriteringar. I slutet av rapporteringsperioden hade övervaknings- och utvärderingsramen för Östersjöstrategin slutförts men var ännu inte fullt operativ. I det pågående arbetet med uppdatering av handlingsplanen ingår att utveckla nya övervakningsindikatorer för åtgärderna. Övervakningsmatrisen för strategin för Alperna är det huvudsakliga övervakningsverktyget för att följa den strategins framsteg. Den håller för närvarande på att ses över och indikatorerna för åtgärder kommer att uppdateras.

För att ytterligare förstärka alla de makroregionala tekniska stödstrukturernas kapacitet att utveckla övervaknings- och utvärderingssystem togs ett initiativ under Interreg-programmet Interact för att anordna en serie workshoppar under 2024. Syftet var att erbjuda ett detaljerat och konkret förslag som identifierar relevanta ramverk, metoder och verktyg för att mäta effekten av de makroregionala strategierna och utvecklar nya idéer om hur man bör arbeta med utvärderingsfrågor. Detta skulle kunna göra det lättare att hitta svagheter och styrkor och att väcka politiskt intresse för de makroregionala strategierna.

11. FÖRA UT BUDSKAPET OM STRATEGIERNAS

I och med att tekniska stödenheter var igång inom alla makroregionala strategier förstärktes kommunikationsinsatserna under rapporteringsperioden. Centrumet för Östersjöstrategin inledde sin verksamhet i oktober 2022. Det har haft fokus på att stärka både intern och extern kommunikation genom att finslipa budskap, förbättra berörda parter kommunikationsfärdigheter, ta fram material av hög kvalitet och erbjuda utbildning för samordnare inom politikområden i hur man effektivt visar strategins mervärde.

Under Sloveniens ordförandeskap för Donaustrategin utvecklades ett antal narrativ för att framhäva strategins påverkan inom regionen. Två separata kampanjer i sociala medier genomfördes 2022 och 2023 för att öka synligheten för Donaustrategins flaggskeppsprojekt. Därefter anpassades en undergrupp flaggskeppsnarrativ till tolv kampanjvideor och e-banderoller som en del av en onlinekampanj som inleddes 2024.

²² Exempel finns i det arbetsdokument från kommissionens avdelningar som åtföljer denna rapport.

Inom den adriatisk-joniska strategin var verksamheten inriktad på att förbättra berörda parter kommunikationsfärdigheter och engagera unga. Kommunikationsakademierna som anordnades online 2022 och i Thessaloniki 2023 var centrala för dessa mål och säkerställde en effektiv spridning av strategins huvudbudskap. Under de senaste två åren har över 20 tematiska evenemang anordnats för att föra diskussioner med relevanta berörda parter om problem som upptäckts inom alla strategins pelare.

Viktiga steg i utvecklingen av samordnad kommunikation var inrättandet av ett tekniskt sekretariat för strategin för Alperna 2022 och inledningen av ett stödprojekt för strategin för Alperna 2023. Därefter har tekniska revisioner av strategins webbplats lett till att den har designats om för ökad säkerhet för de data som hade samlats där, i linje med dataskyddsbestämmelser, och för att göra gränssnitt mer användarvänligt i flera språkversioner. Genom att integrera ungdomssektionen på webbplatsen kunde strategin för Alperna lättare interagera med unga från regionen genom olika evenemang och initiativ.

De årliga forum som ordnas av strategierna är viktiga politiska sammankomster med politisk representation på hög nivå. Därtill har EU-initiativet Macro-regional Strategy Week blivit det största Brysselbaserade initiativet som sammanför strategiernas berörda parter med företrädare för EU-institutionerna, forskning och akademi, civilsamhällets organisationer och allmänheten. 2023 var fokus för veckan energi, färdigheter och finansiering. 2024 utökade kommissionen veckan till att även inbegripa EU:s havsområdesstrategier för att betona samarbete, samordning och synergier på alla nivåer. Veckan innehöll ett nytt inslag, en ”speeddejting” som sammanförde företrädare för över 20 av kommissionens generaldirektorat och berörda parter från de makroregionala strategierna och havsområdesstrategierna.

Trots dessa ansträngningar är de makroregionala strategierna fortfarande relativt okända. Enligt Eurobarometer var den regionala medvetenheten 40 % för den mest välkända strategin 2023. Detta ligger under siffran för sammanhållningspolitisk finansiering, som är känd för 46 % av uppgiftslämnarna på EU-nivå och betydligt lägre än Erasmus, som är känt för 58 %. Detta kräver förstärkta insatser för att ytterligare öka allmänhetens kännedom om de makroregionala strategierna och göra deras effekter och resultat mer synliga, till exempel genom att sätta ljuset på de många framgångsrika projekt och processer strategierna har skapat.

12. NÄSTA STEG

Alla strategierna har effektivt fört den gröna omställningen framåt och i viss utsträckning även den digitala och den rättvisa omställningen. I framtiden bör i synnerhet arbetet med de två senare områdena intensifieras. Även om vissa framsteg har noterats bör också större tonvikt läggas på energiomställningen och på att slutföra arbetet som gjorts av de fyra politiska högnivågrupperna med att underlätta regionalt samarbete om energiomställningen²³ och om den europeiska ekonomins konkurrenskraft samt på att ta itu med demografiska förändringar som kompetensflykt, en åldrande befolkning och hantering av människors rörlighet. Dessutom bör ämnena resiliens, risker och säkerhet läggas till. Slutligen bör strategiernas funktion som påskyndare av EU:s utvidgning förstärkas.

När det gäller styrning har många nationella och tematiska samordnare fortfarande otillräckliga medel och otillräckligt stöd, både med personal och finansiering, trots att alla

²³ Energisamarbetet för Nordsjön (NSEC), baltiska energimarknadens sammanlänkingsplan (BEMIP), högnivågruppen för Sydvästeuropa och högnivågruppen för sammankoppling av energinäten i Central- och Sydösteuropa (CESEC).

länder är ense om att de som ansvarar för genomförandet av strategierna måste ha tydliga mandat och kapacitet för effektivt beslutsfattande. Därför måste alla länder se till att samordnarna får rätt resurser för att utföra sitt arbete korrekt, så att strategierna kan uppnå sin fulla potential. Därför måste också makroregionala strategier involvera alla viktiga berörda parter i sitt arbete, även lokala och regionala aktörer och underrepresenterade grupper som civilsamhällets organisationer, akademin, företag och kluster. För att underlätta en kontinuerlig dialog och ett kontinuerligt kunskapsutbyte bör arbetet med att inkludera unga i strategisk styrning utvecklas.

När det gäller inbäddningen av de makroregionala strategierna i andra finansieringsflöden än de framgångsrika kopplingarna till gränsöverskridande Interreg-program är det fortfarande för tidigt att dra några säkra slutsatser. En huvuduppgift för de kommande åren kommer att vara korrekt övervakning och uppföljning av i hur hög grad dessa bestämmelser har använts.

För att förstärka de socioekonomiska, miljörelaterade och territoriella effekterna av samarbetsinsatserna behöver synergier stärkas mellan de makroregionala strategierna och havområdesstrategierna. Detta kommer att leda till ytterligare komplementaritet och sammanhållning mellan strategierna, samtidigt som korsbefruktningen med god praxis och ömsesidigt lärande ökar.

Trots betydande ansträngningar går det fortfarande att göra mer för att öka medvetenheten om de makroregionala strategierna, både inom deras respektive regioner och i Europa som helhet. Arbetet med att öka kapaciteten att kommunicera effektivare, i synnerhet när det gäller strategiernas effekter och resultat, pågår inom samtliga strategier. Samtidigt är det makroregionala konceptet fortfarande attraktivt och får uppmärksamhet i hela Europa: Det samråd med berörda parter som genomfördes av de makroregionala strategierna som en del av de senaste samråden om Interregs framtid väckte betydande intresse och engagemang. Om strategierna ska spela en mer aktiv roll i att bygga upp ett välmående, hållbart och tryggt Europa måste de dock ytterligare utveckla förmågan att ständigt anpassa sig till föränderliga förutsättningar. Det är en förutsättning om de makroregionala strategierna ska förbli attraktiva och relevanta.